

STATSRÅDETS
SVENSKA
SPRÅKNÄMND

Språkråd

Medicinsk språkvård på finska	3
Vi översvämmas av texter i informations- samhället	5
Slaftips	8
Ändringar och tillägg i Slafs myndighets- förteckning	9
Passiv i finskan och svenskan	10
På nya platser	11
Suomenkielisen lakikirjan juhlaulkaisu: katsaus oikeuskielen ja säädöstiedon kehitykseen	12

Statsrådets svenska språknämnd finns på adressen

www.vnk.fi/spraknamnden

På webbplatsen finns information om nämnden och om dess verksamhet och sammansättning. Där hittar du också alla nummer av Språkråd i pdf-format från och med Språkråd 1/2001. På webbplatsen finns dessutom nämndens rekommendationer, handboken Svenskt lagspråk i Finland (Slaf) och mallar och ordlistor.

Frågor och initiativ till Statsrådets svenska språknämnd

kan sändas per e-post.

I principiella frågor som gäller svenskt lag- och förvaltningspråk i Finland kan nämnden även konsulteras muntligen via sekreteraren, tfn (09) 1602 2377.

Prenumerationer på Språkråd, adressändringar och annulleringar:
per e-post, fax eller post. Se kontaktinformation nedan.

Språkråd distribueras i tryckt form per post och i pdf-format per e-post.
Språkråd sänds gratis till beställaren.

Redaktör: Susanna Karjalainen

Ombrytning: Anja Järvinen

Kopiering: Statsrådets kansli, upplaga 1 340 ex

Kontaktinformation:

Statsrådets svenska språknämnd

Statsrådets translatorsbyrå

PB 23, 00023 STATSRÅDET

spraknamnden@vnk.fi

Tfn sekreteraren (09) 1602 2377, fax (09) 1602 2088

MEDICINSK SPRÅKVÅRD PÅ FINSKA

Det är inte många tidskrifter som har en heltidsanställd språkvårdare. Vid den vetenskapliga medicinska tidskriften *Duodecim* har ett gott språk varit den bärande tanken från start. Språkråd träffade *Duodecims* språkvårdare Risto Haarala, som jobbat för tidskriften sedan 1982.

Det första numret av tidskriften *Duodecim* kom ut 1885. Utgivare var Finska Läkarföreningen *Duodecim*, som grundades 1881 på initiativ av 12 medicine studerande. Den bärande tanken var ända från början att skapa och främja ett levande finskt medicinskt språk. Fram till dess hade t.ex. all utbildning gått på svenska och det fanns inte så mycket vedertagna finska termer.

Risto Haarala, språkvårdare på *Duodecim*

Innehållet i tidskriften har utvecklats med åren och blivit mycket mångsidigt. Där ingår vetenskapliga artiklar, artiklar om nya rön och upptäckter, referat, översikter, ställningstaganden m.m. Till redaktionen hör ett medicinskt redaktionsråd, som består av 12 medlemmar. Alla medlemmar är läkare med olika specialiteter. Rådet anlitar också utomstående sakkunniga, som granskar innehållet i artiklarna ur medicinsk och vetenskaplig synvinkel. Om rådet anser att en artikel inte håller måttet, skickas den tillbaka till skribenten för bearbetning. En del artiklar ratas också helt.

Förfarandet är tidskrävande, och det kan ta upp till sex månader innan en längre och mer omfattande artikel är klar att publiceras. Kortare artiklar och referat publiceras snabbare. När artiklarna har godkänts för publicering, kommer de till Risto för språkgranskning.

Hur kom det sig då att yrkesvalet blev språkvårdare?

– Efter studentexamen visste jag inte riktigt vad jag skulle börja studera. Modersmål var ett av mina starkare ämnen i skolan och efter ett par år sökte jag in till Helsingfors universitet och började studera finska. Jag hade lyckan att få kompetenta och engagerade föreläsare i grundkurserna. De tog upp intressanta frågor och jag upptäckte hur fängslande och mångsidigt ett språk kan vara. Finskans regelbundenhet fascinerade mig och glädjen när jag upptäckte sammanhang, följder och konsekvenser på språkets olika nivåer sporade mig vidare.

Våren 1974 blev en tjänst som redaktör för *Suomen kielen perussanakirja* ledig. Risto fick tjänsten, och i början av 1980-talet utnämndes han till huvudredaktör för bokverket. Arbetet hade börjat i Finlands Akademis regi och övertogs av Forskningscentralen för de inhemska språken (*Focis*), när den inrättades 1975. Ursprungligen var det meningen att bokverket skulle utkomma i ett band, men innehållet svällde och svällde. Det första bandet kom ut 1990 och det tredje 1994. Kritiken var nästan enbart positiv.

Samtidigt deltog Risto också i annat arbete vid *Focis*. Han svarade på frågor som kom in och deltog i arbetet med andra ordböcker och ordlistor. Nämnas kan *Postordlistan*, *Stora finsk-svenska ordboken* och *Suomalais-saksalainen sanakirja*.

Hösten 1982 slutade dåvarande språkvårdaren på *Duodecim* Esko Koivusalo. Han hade skött uppgiften i ungefär 20 år. Risto efterträdde honom och skötte till en början uppgiften vid sidan av sitt arbete på *Focis*. Språkvårdsarbetet började ta allt

mer tid, kvällarna och veckosluten ville inte längre räcka till. I mitten av 1990-talet föreslog han *Duodecims* redaktion att tjänsten som språkvårdare skulle ombildas till en heltidstjänst. I annat fall såg han sig tvungen att sluta med uppdraget. Han ställde också som villkor att han skulle få arbeta på distans.

Tjänsten ombildades till en heltidstjänst och Risto fortsatte med språkvårdsarbetet – ett arbete som han aldrig har tröttnat på.

– Det är en så intressant värld och jag lär mig hela tiden något nytt. Målet är en felfri och konsekvent terminologi, ett naturligt medicinskt språk med så mycket finska termer och uttryck som möjligt. Balansgången mellan när man ska ta in en finsk term och när man ska hålla kvar det främmande uttrycket är alltid en stor utmaning.

– Det går naturligtvis inte i en handvändning att introducera ett nytt finskt uttryck. Vanligen tar det flera år. Man måste arbeta in det så småningom. Först använder jag en tid både det främmande uttrycket och det finska uttrycket parallellt i texterna. Sedan övergår jag till att använda enbart det finska uttrycket. När jag sedan i något sammanhang hör läkare använda det finska uttrycket i umgänget med andra läkare, känner jag att jag har lyckats. Som exempel på termer som slagit igenom exceptionellt snabbt kan jag nämna **lumelääke** för placebo och **keuhkohtaumatauti** i stället för förkortningen COPD.

Läkarföreningen Duodecim har också en särskild nämnd för medicinska termfrågor, Lääketieteen sanastolautakunta. Den svarar bl.a. för utgivningen av ordboken *Lääketieteen termit*. Risto har varit tidskriften *Duodecims* representant i nämnden. Den sammanträder en gång i månaden och till den har han kunnat föra olika termproblem och förslag till finska motsvarigheter till främmande uttryck.

– Under den tid jag varit språkvårdare har tekniken gått framåt med stormsteg. Det värdefullaste redskapet i dag är nog Google. Där finns allt! Där kan man söka namn på nya läkemedelssubstanser, kontrollera den korrekta stavningen av

t.ex. franska namn och mycket annat. Till språkvårdarens uppgifter hör nämligen inte bara att föreslå nya finska termer. Allt annat i texten ska också kontrolleras. Det kan gälla citat, stavningen av främmande ord och namn osv.

I och med att all information har blivit så lättillgänglig har också kvaliteten på språkvården blivit mycket bättre. Men målet är fortfarande detsamma: enkel satsbyggnad, en text som löper och har en röd tråd, ett naturligt och smidigt finskt medicinskt läkarspråk.

Vad har då varit mest givande och inspirerande under alla dessa år som språkvårdare?

– Det har varit ett mycket intressant arbete. Det har inte hänt mig en enda gång att jag skulle ha tänkt att i dag orkar jag inte. Jag har kunnat påverka läkarspråket och jag har sett resultaten av mitt arbete också i praktiken. Jag har lärt känna en massa människor, stora personligheter och sakkunniga inom olika områden. Jag har lärt mig en hel del om medicin och haft tillfälle att diskutera olika medicinska termfrågor med specialister och alltid blivit väl bemött.

– I och med att jag har jobbat heltid på distans och tack vare den moderna tekniken och arbetsgivarens välvilliga inställning har jag också kunnat vistas längre tider utomlands. De senaste sju åren har jag vår och höst packat mitt kontor i bilen och åkt söderut. Jag har t.ex. tillbringat sammanlagt ett halvt år vid stranden av Gardasjön. Där hyrde vi ett hus och från mitt arbetsrum hade jag en härlig utsikt över sjön.

Det måste vara språkvård när den är som bäst. Samtidigt också vård för kropp och själ. Vem skulle inte trivas på en sådan arbetsplats!

 Marita Aaltonen
biträdande chef, statsrådets translatorsbyrå

Risto Haarala går i pension den 1 april 2011. Språkvårdsarbetet på Duodecim fortsätter trots det. Ristos efterträdare heter Riina Klemettinen.

VI ÖVERSVÄMMAS AV TEXTER I INFORMATIONSSAMHÄLLET

Informationssamhället har varit på tapeten redan i flera decennier och det tas också upp i många regeringsprogram. De program, strategier och målsättningar som utarbetas för informationssamhället handlar i regel om informationsteknik, informationssäkerhet, informationsflöden, datainsamling och datasystem. Innebörden i orden information och data förblir dock öppen. När man talar om informationsstrategier och informationssamhället handlar det oftast om tekniska lösningar och system, mer sällan om språk, språkbruk och skrivande. Trots det består den information som flödar, samlas in och systematiseras helt eller delvis av verbal kommunikation, det vill säga språk och språkbruk. Det informations-samhälle vi lever i är i själva verket till stora delar ett textsamhälle.

Ulla Tiirilä är filosofie doktor och forskare vid Forskningscentralen för de inhemska språken (Focis). På det seminarium om myndigheters svenska som Svenska litteratursällskapet ordnade i november förde hon under rubriken *Textualisering inom offentlig förvaltning* fram det perspektiv på språk och skrivande som hittills i rätt hög grad har åsidosatts i diskussionen om informationssamhället och dess vardag.

Ett drag som är kännetecknande för text- och informationssamhället är att man samlar in och dokumenterar mer och mer information. Ett annat drag är att skrivandet allt oftare sker elektroniskt. Dessa två särdrag hänger samman, för den tekniska utvecklingen lockar till att dokumentera mer.

Vad prioriteras, texter eller människor?

Det ökade skrivandet leder ofta till vissa spänningar, i synnerhet i branscher där de huvudsakliga arbetsuppgifterna består i att träffa, vårda och sköta om människor ansikte mot ansikte. I sitt anförande gav Ulla Tiirilä en inblick i informationssamhällets vardag på t.ex. daghem och inom det sociala arbetet: Varför skriver man och hur skriver man? De frågeställningar och resultat som hon redogjorde för grundar sig på ett projekt som hon har lett sedan 2006. Just nu håller man på att sammanställa en bok om resultaten av projektet.

Det finns många bevis för att skrivandet har ökat inom alla branscher. En specialistsjukskötare som Juha Siltala har intervjuat beskriver t.ex. situationen på sjukhusen som att det ges allt mindre vård, men görs upp allt fler vårdplaner och fastställs allt fler kvalitetskriterier. En socialarbetare

säger å sin sida att rapporter och promemorior verkar vara viktigast av allt.

Hela den offentliga förvaltningen präglas av en omfattande, ofta lagstadgad, textproduktion. Till den dagliga verksamheten hör beslut, tillstånd och avtal. Från och med 1990-talet måste myndigheterna dessutom utarbeta planer av olika slag. Det ökade skrivandet syns också i lagstiftningen på det sociala området.

Texter föder texter, som föder texter, som ...

Statistik över pappersförbrukningen visar också att textmängderna har ökat. Texterna själva handlar också allt oftare om texter och skrivande. Ulla Tiirilä nämnde t.ex. en föredragningslista som visade sig innehålla över 60 hänvisningar till andra texter. En stor del av dessa texter är förvaltningsinterna, såsom uppföljningsrapporter, planer och budgetar. Sådana texthänvisningar är i själva verket en anledning till att förvaltningstexterna är svårbegripliga.

Det har inte gjorts någon undersökning av hur mycket tid som egentligen går åt till att skriva. Detta kan bero på att skrivandet inte uppfattas som ett arbete som tar tid i anspråk. Det kan också bero på att man inte fullt ut har insett vad skrivandet innebär i praktiken. Som exempel nämnde Ulla Tiirilä diskussionen om en behovsprövning av den subjektiva rätten till dagvård i Finland. Behovsprövning betyder att någon bedömer en annans behov. Detta sker inte automatiskt utan innebär ett konkret arbete, som myndigheter alltid sköter med hjälp av dokument. En behovsprövning innebär ansökningar, expertutlåtanden, utredningar och beslut. Det betyder samtidigt att

någon planerar blankettmallar för ansökningarna och besluten, att en annan utarbetar blanketterna och att en tredje använder dem. Det betyder också att någon ska arbeta sig igenom högen med ansökningar på sin arbetstid för att granska och jämföra fallen. Eftersom det är fråga om dagvård hade de här personerna egentligen tänkt sig att få arbeta med barn.

I Ulla Tiiriläs projekt ville man ta reda på hur mycket tid som går åt till skrivande. Sommaren 2009 gjorde man en enkät om hur mycket skriftliga arbetsuppgifter daghemmen har. Närmare 1 300 personer från finskspråkiga daghem runt om i Finland svarade. Sammanlagt över 90 procent av dem som besvarade enkäten ansåg att skrivandet har ökat eller ökat betydligt under deras yrkesverksamma tid. Enkäten visade att en fjärdedel av dem som arbetar på daghem sätter en arbetsdag eller mer i veckan på att skriva.

Kvantitet går före kvalitet

Situationen är densamma också inom det sociala arbetet. Utöver de beslut som meddelas görs det upp vårdplaner, serviceplaner, rehabiliteringsplaner, integrationsplaner, aktiveringsplaner och jobbsökarplaner. Målet med verksamheten är samtidigt att producera en viss mängd handlingar; genom att räkna dem följer man upp verksamheten. Mängden texter är alltså en parameter som tillämpas på verksamheten inom social- och hälsovården. Kvaliteten på texterna har däremot ägnats mindre uppmärksamhet.

Det finns alltså en massa information i informationssamhället, och väldigt ofta betyder denna information texter. För att producera stora textmängder måste man ha effektiva produktionsmetoder. Eller omvänt: det kanske skrivs så mycket texter för att det tekniskt sett är lättare än tidigare. En orsak till att mängden beslut vid Folkpensionsanstalten har ökat ytterligare lär t.ex. vara att den elektroniska kommunikationen lockar klienter att ansöka om förmåner utan att först ta reda på om de har rätt till dem eller inte.

Med de ofantliga mängder text som ska produceras finns det inte tid att vänta på inspiration eller att tillämpa mindmapping eller processkrivningsmetoder. Texter produceras, de skrivs inte längre. På många ställen sammanställer tjänstemännen

texterna genom att använda en fras- och fragmentbank. Texten blir snabbt klar eftersom man får fram färdiga textfragment genom att knappa in en kort kod. När texterna utarbetas från färdiga fraser kan det leda till problem i synnerhet med textbindningen. Den textlighet som uppkommer på detta sätt är ofta mycket oenhetlig och kan rentav vara absurd eller ha en olämplig ton. Ulla Tiirilä visade några mindre lyckade exempel, bland annat ett brev där en avlidna person tilltalas.

I det projekt som Ulla Tiirilä leder har man undersökt textmängderna och skrivandet för att klarlägga under vilka förhållanden texterna skrivs och vilka förutsättningarna är för skrivandet. Tanken bakom detta är i sista hand språkvård med fokus på lösningar: Om det finns problem i texterna och i språket är det vettigare att försöka hitta orsakerna till problemen i stället för att rätta till följderna gång på gång.

Textualiseringen får konsekvenser för språket

Trenden med ett kraftigt ökat skrivande orsakar många problem i språkbruket. En enkät som har gjorts vid Focis visar t.ex. att brådska och osmidiga textmallar kan leda till att de goda metoder som lärs ut vid en skrivutbildning aldrig tillämpas. Brådskan beror uttryckligen på att det finns så mycket som ska skrivas. Denna trend kan också betraktas ur ett språkpolitiskt perspektiv. Språklagstiftningen är en viktig del av vår språkpolitik. Där ingår bland annat bestämmelser om rätten att använda det egna språket och om skyldigheten att tillhandahålla information och service på ett visst språk. Vår språklagstiftning innehåller också bestämmelser om kvaliteten på språket. Språket ska vara begripligt, klart och sakligt. Dessa krav ställs alltså som ett led i en medveten strategi eller språkpolitik. Den tydliga trend som innebär ökat skrivande är däremot att betrakta som en oavsiktlig språkpolitik. I vårt samhälle fattas det många beslut som inverkar på språket och språkbruket utan att de som fattar besluten inser dessa konsekvenser.

Den offentliga förvaltningen har anammat vissa drag från företagsvärlden, vilket betyder att det produceras fler texter. Till exempel konkurrensutställning, resultatmätningar och kvalitetsutvärderingar leder till ökad dokumentering och allt fler texter. Denna ökning i mängden text har alltså

skett på bekostnad av kvaliteten. När man har många texter att skriva hinner man inte göra dem med omsorg. Texterna tjänar inte längre sitt syfte som ett redskap för tanken och för att bringa klarhet. Standardiseringen av texterna gör dem mer homogena men berövar textförfattarna deras eget språk. De ökade textmängderna leder också till att kanslispråket frodas. Dessutom ersätter texter och skriftlig hantering av ärenden de möten som tidigare skedde ansikte mot ansikte.

Enligt Ulla Tiililä är det uppenbart att den omedvetna språkpolitiken ofta har en större inverkan än den medvetna. Det är också uppenbart att om vi vill förbättra kvaliteten på myndighetstexterna måste vi i diskussionen om vardagens informationssamhälle utan tvekan också beakta språket och skrivandet.

 Ulla Lundsten
övertranslator, statsrådets translatorsbyrå

Referenser:

Pyhäniemi, Saija (2010), Päiväkotien kirjoitustyöt: mitä, miten ja milloin? *Kielikello 1/2010*.

Siltala, Juha (2004), Työelämän huonontumisen lyhyt historia.

Tiililä, Ulla (2009), Utbildning förbättrar både texter och skribenter – om nyttan av klarspråkskurser. I Olovsson, Eva (red.), *Service på nätet. Rapport från en konferens om myndigheters webbplatser*.

Ny examen i juridik

Genom statsrådets förordning 967/2010 har vi fått en ny juridisk examen, *magister i internationell och komparativ rätt (kansainvälisen ja vertailevan oikeustieteen maisterin tutkinto)*.

I allmänhet är ett behörighetskrav för vissa tjänster juris kandidatexamen eller juris magisterexamen. Eftersom den nya examen antagligen inte ger samma kompetens som de andra, kommer behörighetsvillkoret att vara **oikeustieteen muu ylempi korkeakoulututkinto kuin kansainvälisen ja vertailevan oikeustieteen maisterin tutkinto** och på svenska *annan högre högskoleexamen i juridik än magisterexamen i internationell och komparativ rätt*.

SLAFTIPS

I varje nummer av Språkråd ingår några plock bland matnyttiga ord, uttryck och regler i handboken Svenskt lagspråk i Finland, Slaf (Föreskrifter, anvisningar och rekommendationer från statsrådets kansli 1/2010). Håll utkik efter förtydligande kommentarer och kompletteringar! Den här gången får vi bl.a. veta att man kan skriva *det kapitlet* på samma sätt som *den lagen*.

Den lagen (s. 214–215 i Slaf)

På finska används "täma laki" om den lag man befinner sig i, och "mainittu laki" (ibland "kyseinen laki") om en annan lag som har nämnts tidigare i texten. På svenska avser *denna lag* den lag man befinner sig i. En lag som nämnts tidigare i momentet kan refereras till som *den lagen*.

Rikosvahinkolain 6 §:ssä tarkoitettu korvaus ansionmenetyksestä sekä *mainitun lain* 7 §:n 1 momentissa tarkoitettu korvaus tarkistetaan ...

= Den ersättning för inkomstförlust som avses i 6 § i *brottsskadelagen* och den ersättning som avses i 7 § 1 mom. i *den lagen* justeras ...

Kommentar

Samma regel kan också tillämpas på *kapitel*:

På registrering av pensionskassans bokslut och verksamhetsberättelse tillämpas inte 3 kap. 9 § i bokföringslagen och på skyldigheten att leverera kopior inte 11 § i *det kapitlet*.

Ala

Areal eller *område* i fråga om mark, *area* eller *yta* i fråga om byggnader, ofta *yta* i fråga om skog. I andra sammanhang *sektor*, *område*, *bransch*, *yrkesområde*, *fack*, *fackområde*, *yrkesgren*, *ämnesområde* m.fl.

Asiantuntija

Expert, *sakkunnig*, *specialist* (inte "sakkännare")

kansallinen asiantuntija = *nationell expert* (expert som förordnats att tjänstgöra vid Europeiska kommissionen)

pysyvä asiantuntija = *permanent sakkunnig*

asiantuntijaviranomainen, asiantuntijavirasto = *expertmyndighet*

Asukas

Boende används i fråga om hus, bostäder o.d. (även i sammansättningar: boendeflytande, boendeparkering). *Invånare* finns i länder, städer och kommuner.

Määrä

Antal, *belopp*, *kvantitet*, *volym*, mer sällan *mängd*

Euromäärä kan i de flesta fall översättas med enbart *belopp*, som är entydigare än finskans *määrä*. *Eurobelopp* eller *belopp i euro* används endast om enbart *belopp* är oklart.

Slaf finns tillgänglig på Internet via Statsrådets svenska språknämnds webbplats på adressen <http://www.vnk.fi/spraknamnden>

ÄNDRINGAR OCH TILLÄGG I SLAFS MYNDIGHETSFÖRTECKNING

Nya myndigheter inrättas, gamla byter namn och affärsverk ombildas till aktiebolag. Här följer en förteckning över de senaste ändringarna i den myndighetsförteckning som ingår i avsnitt 8.2.2 i handboken Svenskt lagspråk i Finland, Slaf.

Certia Oy	Certia Oy L 22.1.2010/69 Upphäver F 17.1.2008/29
Finnpilot Pilotage Oy	Finnpilot Pilotage Ab L 26.11.2010/1008 Upphäver L 21.11.2003/938
Harmaan talouden selvitysyksikkö (Luotsausliikelaitos)	Enheten för utredning av grå ekonomi L 21.12.2010/1207 (Lotsverket) L 21.11.2003/938, upphävd genom L 26.11.2010/1008 Ombildat till aktiebolaget Finnpiilot Pilotage Ab
(opetusministeriö)	(undervisningsministeriet) F 22.5.2003/379, upphävd genom F 30.4.2010/310 Se opetus- ja kulttuuriministeriö
opetus- ja kulttuuriministeriö	undervisnings- och kulturministeriet F 30.4.2010/310 Upphäver F 22.5.2003/379
Saamelaisalueen koulutuskeskus	Sameområdets utbildningscentral L 9.4.2010/252 Upphäver L 18.6.1993/545
Teknologian tutkimuskeskus VTT	Teknologiska forskningscentralen VTT L 12.11.2010/953; F 25.11.2010/1012
Turvallisuus- ja kemikaalivirasto	Säkerhets- och kemikalieverket L 17.12.2010/1261; F 21.12.2010/1266
työ- ja elinkeinoministeriön koulutus- ja kehittämiskeskus	arbets- och näringsministeriets utbildnings- och utvecklingscenter L 24.6.2010/646
(Valtion teknillinen tutkimuskeskus)	(Statens tekniska forskningscentral) L 11.2.1972/144 Indragen genom 12.11.2010/953 Se Teknologian tutkimuskeskus VTT
(Yliopistojen palvelukeskus)	(Universitetens servicecenter) F 17.1.2008/29, upphävd genom L 22.1.2010/69 Ombildat till aktiebolaget Certia Oy

PASSIV I FINSKAN OCH SVENSKAN

Passiva satser, eller satser med passiv funktion, finns i både finskan och svenskan, men de är till form, funktion och innehåll mycket olika i de två språken. Det är långt ifrån självklart att en finsk passivsats ska översättas med en passivsats i svenskan och vice versa. I svenskan bör passiv användas bara om det verkligen finns fog för det, eftersom passiva satser oftast känns abstrakta eller vaga och på det sättet försämrar textens läsbarhet. I finskan däremot uppfattas passiven för det mesta som en helt naturlig form – observera den tal-språkliga användningen av passiv i betydelsen 'vi' (huomenna mennään maalle).

I finskan är passiven på sätt och vis egentligen en aktiv form, genom att det ord som står på subjektets plats inte formellt fungerar som ett subjekt utan snarare som ett objekt. Pronomen står inte i nominativ utan i ackusativ eller partitiv (hänet on nimitetty virkaan, häntä ei nimitetty), och ordet på subjektets plats kan inte fungera som subjekt till ett samordnat aktivt verb på samma sätt som i svenskan (hon utnämndes till byråchef och sade därför upp sig från sin gamla tjänst). Finskans passiv kan inte heller ta agent (hyreskontraktet sades upp av hyresvärden), och i finskan motsvaras svenskans passiv med agent därför ibland av en omskrivning med "toimesta" (vuokrasopimus irtisanottiin vuokranantajan toimesta) – vilket alltså inte i sådana fall ska översättas med "genom försorg av". (Finsk språkvård avråder dock från att använda sådana satskonstruktioner med toimesta.)

En skillnad mellan passiven i finskan och svenskan är också att den egentliga passiven i finskan alltid förutsätter att den handlande är en människa (eller flera människor), vilket s-passiven i svenskan inte gör. Därför kan en mening som "bilen krossades (av ett fallande träd)" inte översättas med passiv i finskan.

Vid sidan av den egentliga passiven, alltså s-passiven, kan passiv betydelse i svenska uttryckas också med pronomenet man och med hjälpverbet bli plus particip.

Kännetecknande för man-passiven är att subjektet (man) är en icke nämnd (obestämd) mängd

personer: du och jag, vem som helst, någon/någon i t.ex. ett land, ett företag.

Satser med man uppfattas ibland som vaga och talspråkliga, och vissa typer av man-konstruktioner kan vara mindre lämpliga i sakttext. Men till exempel meningar som "Man får god kondition av att cykla" och "På ministeriet uppger man att saken ännu inte är avgjord" är fullt gångbara i alla stilarter. Se även exemplen nedan.

Satser med bli plus particip framhåller vanligen resultatet av handlingen, och bli kombineras därför ofta med verb som anger övergång från ett tillstånd till ett annat: "Den stulna cykeln blev återfunnen i går", "Konstnären blev aldrig helt erkänd under sin livstid".

I betänkanden, propositioner och liknande texter används passiv ofta mer eller mindre genomgående i den finska texten. Det leder ofta till att också de svenska texterna är fulla av meningar som inleds med "Det föreslås att ..." och liknande passiva uttryck. Sådana passivkonstruktioner känns emellertid onaturliga och abstrakta på svenska, och bör om möjligt ersättas med aktiva satser med subjektet utsatt, t.ex. "Arbetsgruppen föreslår att ..." I många fall kan också konstruktioner med man-passiv eller bli-passiv vara mer naturliga än s-passiv på svenska. Däremot är konstruktioner med s-passiv självfallet helt naturliga i fall som "bestämmelserna i denna lag tillämpas ..." och "i enlighet med riksdagens beslut ändras ..."

Om formuleringar med passiv omskrivs med aktiv form leder detta ofta till att texten blir klarare och

lättare att förstå. Några exempel:

<i>Passiv konstruktion</i>	<i>Omskrivning med "man" eller aktiv</i>
Detta innebär att vid betalning av skördeskadeersättningar behöver en anmälan inte lämnas till kommissionen innan ersättningarna betalas ut.	Detta innebär att man vid betalning av skördeskadeersättningar inte behöver göra en anmälan till kommissionen innan ersättningarna betalas ut.
Kommunerna har inte hunnit göra alla de ägararrangemang som var avsedda att göras.	Kommunerna har inte hunnit göra alla de ägararrangemang som de hade tänkt göra.
Ministeriets beslut har baserat sig på att till tullmyndigheterna i samband med exporten av de ifrågavarande spannmålspartierna inte i tid har lämnats en exportdeklaration i original.	Ministeriets beslut grundar sig på att bolaget inte i tid har lämnat en exportdeklaration i original till tullmyndigheterna i samband med exporten av de aktuella spannmålspartierna.
Från beräkningssättet kan dock avvikelser göras av särskilda skäl.	Man får dock avvika från beräkningssättet, om det finns särskilda skäl.

 Mikael Reuter
språkråd, fil.dr h.c.

Uppdaterad ordlista med termer och begrepp inom utbildningsförvaltningen

Opetushallinnon sanasto, Utbildningsstyrelsens ordlista från 2004 med termer och begrepp inom utbildningsförvaltningen, har uppdaterats. Språken är finska, svenska och engelska. Ordlistan kan användas på Internet på adressen <http://db3.oph.fi/sanasto/>.

PÅ NYA PLATSER

Vem	Var	Varifrån	Tfn/E-post
Nina Ekholm	Övertranslator på Svenska översättningsbyrån, Folktinget fr.o.m. 1.2.2011	Utrikesministeriet	6844 2811 nina.ekholm@folktinget.fi

SUOMENKIELISEN LAKIKIRJAN JUHLAJULKAISU: KATSAUS OIKEUSKIELEN JA SÄÄDÖSTIEDON KEHITYKSEEN

Suomalainen Lakimiesyhdistys julkaisi vuonna 2010 suomenkielisen lakikirjan 250-vuotista taivalta juhlistavan teoksen *Oikeuskieli ja säädöstieto. Suomenkielinen lakikirja 250 vuotta – Rättsspråk och författningsinformation. Den finskspråkiga lagboken 250 år*. Teoksen toimituskuntaan kuulunut erikoistutkija Aino Piehl esittelee teokseen sisältyvien artikkeleiden kirjoja.

Vuonna 2009 tuli kuluneeksi 250 vuotta ensimmäisen painetun suomenkielisen lakikirjan ilmestymisestä. Tämä teos oli nimeltään Ruotzin Waldacunnan Laki, ja se sisälsi vuoden 1734 lain suomeksi käännettynä. Uusi laki oli tärkeä askel Ruotsin oikeusjärjestyksen kehityksessä, ja Suomessa siitä tuli vielä tärkeämpi, koska se pysyi pääosin voimassa Suomen itsenäistymiseen saakka. Myös lain symbolinen merkitys oli suuri, sillä juuri tämän lain Aleksanteri I lupasi juhlallisesti pitää voimassa, kun Suomi 1809 erotettiin Ruotsista ja liitettiin Venäjään. Tärkeää oli tietenkin, että lakiteksti oli saatavilla myös suomeksi, vaikka käännös ei ollutkaan virallinen. Lain merkitys Suomen oikeushistoriassa on yksi marraskuussa ilmesty-

neen juhla-julkaisun näkökulmista. Teoksen nimi on Oikeuskieli ja säädöstieto – Rättsspråk och författningsinformation.

Juhlateoksen on julkaissut Suomalainen Lakimiesyhdistys, jolle tämä tehtävä hyvin sopiikin. Yhdistyksen tavoitteena on 1800-luvun lopulta asti ollut julkaista lainopillisia tekstejä suomeksi ja näin kehittää suomalaista oikeuskieltä. Aloitteen juhla-kirjan laatimisesta teki hovioikeudenpresidentti emeritus Erkki Rintala. Kirjan päätoimittaja on professori Heikki E. S. Mattila, ja toimituskunnan muut jäsenet ovat Eduskunnan kirjaston johtaja Sari Pajula sekä tämän kirjoittaja, erikoistutkija Aino Piehl Kotuksesta.

Vasemmalta: Eduskunnan kirjaston johtaja Sari Pajula, professori Heikki E. S. Mattila, Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen toimistopäällikkö Lea Purhonen ja erikoistutkija Aino Piehl. Kuva: Jani Laukkanen.

Kaksi säädöskieltä, yksi oikeusjärjestys

Oikeuskieli ja säädöstieto kuvaa, miten juridinen kieli Suomessa on kehittynyt ja mikä on sen nykytila. Artikkeleissa käsitellään sekä juridista suomesta että ruotsia keskiajalta nykypäivään. Paitsi kielellisestä ja oikeushistoriallisesta perspektiivistä lakikirjaa ja sen seuraajia tarkastellaan myös säädöstiedon lähteenä. Ruotsin kieltä käsittelevät artikkelit on kirjoitettu ruotsiksi, ja niistä on laadittu suomenkieliset tiivistelmät. Suomenkielisistä artikkeleista taas teoksessa on ruotsinkieliset tiivistelmät.

Suomen ja ruotsin kieltä käsittelevistä artikkeleista käy mielenkiintoisesti ilmi, mikä on ollut kummankin kielen osuus yhteiskunnan kehityksessä vuosisatojen aikana ja miten niiden asema on muuttunut. Artikkelit valaisevat kumpaakin kieltä myös juridisten käännösten kohdekielenä. Suomen kieltä koskevissa artikkeleissa huomiota kiinnittävät varhaisten vuosisatojen usein improvisoidut käännösstrategiat sekä suuret ponnistukset juridisen sanaston kehittämiseksi, jotka vielä 1900-luvulla olivat tarpeen. Ruotsin kieltä koskevissa artikkeleissa taas tulee esiin erityisesti Suomen lakiruotsin suhde Ruotsin säädöskielen kehitykseen sekä näiden maiden juridisten tekstilajien erot ja yhtäläisyydet. EU-jäsenyyden aikana kääntämisen kysymykset ovat tulleet sekä suomelle että ruotsille entistäkin tärkeämmiksi – tai ainakin niin pitäisi olla.

Lakikirjoista säädöstietokantoihin

Juhlateoksessa käsitellään myös säädöstiedon merkitystä ja sitä muutosta, joka tiedon lähteisessä on tapahtunut. Viime aikojen tärkein muutos on liittyminen Euroopan unioniin, joka on tuonut myös oman oikeusjärjestelmänsä ja sen lähteet osaksi suomalaista oikeusmaailmaa. Toinen tärkeä muutos on kehitys painetuista lakikirjoista sähköisiin tietokantoihin.

Useissa artikkeleissa käsitellään säädöstiedon yhteiskunnallista merkitystä. Lakikirjat ja sähköiset tietokannat ovat tärkeää sosiaalista pääomaa, ja säädöstiedon tarjonta oli jo yksi vuoden 1734 lain tavoitteista. Se, että tieto on kaikkien saatavilla ja että se on laadukasta, vaikuttaa oikeusvarmuuteen ja hallinnon tehokkuuteen. Sähköiset tietokannat antavat uusia mahdollisuuksia levittää tietoa ja myös selittää sitä. Teoksessa pohditaankin, miten uudet lakitietokannat parhaiten vastaisivat uuden ajan tarpeisiin. Uuden ajan säädöstieto voi olla interaktiivista ja jopa tarjota kansalaisille parempia mahdollisuuksia vaikuttaa lainsäädäntöön. Olipa olomuotona mikä tahansa, tiedon lain ja oikeuden sisällöstä on kuitenkin aina oltava luotettavaa ja ajantasaista. Jotta näistä ominaisuuksista olisi hyötyä, sen on oltava myös ymmärrettävää.

 Aino Piehl
erikoistutkija, Kotimaisten kielten
tutkimuskeskus

Oikeuskieli ja säädöstieto. Suomenkielinen lakikirja 250 vuotta. / Rättspråk och författningsinformation. Den finskspråkiga lagboken 250 år.

Toim./red. Heikki E. S. Mattila, Aino Piehl ja Sari Pajula. Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisuja. C-sarja N:o 41/ Publikationer av Suomalainen lakimiesyhdistys. Serie C Nr 41. Suomalainen lakimiesyhdistys. Helsinki/Helsingfors. 371 sivua.

STATSRÅDETS KANSLI